

Handläggare

Henrik von Zweigbergk

Klimat- och näringslivsdepartementet

kn.remissvar@regeringskansliet.se

jonathan.andersson@regeringskansliet.se

Remiss av promemorian Ytterligare steg för att förbättra genomförandet av MKB-direktivet

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 22 december 2023 tagit emot ovanstående promemoria för yttrande. Utifrån de områden SGU har som ansvar att bevaka som expertmyndighet vill SGU framföra följande.

Sammanfattande inställning

SGU:

tillstyrker att det införs en möjlighet/skyldighet att anmäla grundvattenuttag.

föreslår att förslagets gräns på 10 m³ per dygn för när anmälningsplikt inträder för grundvattenuttag för jordbruksändamål (utöver bevattning) ska vara samma i hela Sverige.

föreslår att det även bör utredas att anmälan om grundvattenverksamhet inte enbart ska gälla uttag för jordbruksändamål utan även andra syften.

anser att olika nivåer för när anmälan av grundvattenverksamhet är möjlig bör kunna tas fram kopplat till respektive syfte.

anser att som minimum bör anmälningsplikt införas för provpumpning av grundvatten.

noterar att förslaget gällande anmälan av samråd enligt 12 kap. miljöbalken inte kommer att beröra prospekteringsverksamheter vilket vi anser är positivt.

Förslaget

I promemorian presenteras förslag som syftar till att förbättra det svenska genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt (MKB-direktivet). Förslagen innebär i huvudsak att vissa verksamheter och åtgärder ska anmälas till tillsynsmyndigheten, som ska göra en bedömning i frågan om huruvida verksamheten eller åtgärden kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, samt att ett nytt tillståndsförfarande som bland annat omfattar jord- och skogsbruksverksamheter införs där länsstyrelsen blir tillståndsmyndighet och där en specifik miljöbedömning ska göras. Förslagen ska träda i kraft den 1 januari 2025.

Maxnivå för grundvattenuttag för jordbruksändamål utan krav på anmälan

Enligt SGU är förslagets gräns på 25 m³ per dygn för grundvattenuttag för jordbruksändamål på fastlandet, innan anmälningsplikt inträder, problematisk. Det finns områden på fastlandet som visar betydligt större uttagskapaciteter för de små magasinerna än vad som gäller på Gotland och Öland. Det finns också områden på fastlandet som omfattas av sämre uttagskapacitet. På dessa platser skulle en gräns på 25 m³ per dygn kunna leda till problem eftersom det inte kan uteslutas att det finns områden med låg uttagskapacitet och små grundvattenmagasin. Konsekvensen blir att det kan finnas många platser på fastlandet där en undre gräns på 25 m³ dygn kan leda till stor påverkan på miljön och på lång

sikt försvåra grundvattenförsörjningen. SGU anser därför, till skillnad från förslaget i promemorian, att gränsen på 10 m³ ska vara samma i hela Sverige.

Generellt om anmälan för vattenverksamheter som berör grundvatten

I promemorian föreslås att det ska bli möjligt att anmäla en grundvattenbortledning till länsstyrelsen om syftet med bortledningen är för jordbruksändamål. Anmälan ska ske för uttag av viss volym. Det har tidigare inte funnits möjlighet att anmäla en vattenverksamhet som berör grundvatten, se 19 § förordning (1998:1388) om vattenverksamheter. En anmälan för grundvattenuttag för jordbruksändamål är ett utökat krav jämfört med nuvarande undantag från tillståndskravet enligt 11 kap. 11 § miljöbalken, vilket SGU välkomnar och anser vara väl motiverat. Trenden att enskilda jordbruksverksamheter blir allt större medför att deras behov av vatten ökar. Grundvattenuttag för jordbruksändamål utgör därför allt oftare stora vattenuttag som kan ge betydande miljökonsekvenser. Det är särskilt viktigt att beakta utifrån pågående klimatförändringar, med både ökat behov av vatten och mindre grundvattentillgång.

Då det med nuvarande lagstiftning inte finns möjlighet att anmäla vattenverksamheter som berör grundvatten så behöver samtliga grundvattenbortledningar idag antingen ha tillstånd eller omfattas av undantagsreglerna i 11 kap. 11 och 12 §§ miljöbalken. Det är verksamhetsutövaren som ansvarar för bedömningen om grundvattenbortledningen kan omfattas av undantagsregeln i 11 kap. 12 § miljöbalken, samt ansvarar för eventuella konsekvenser om bedömningen är felaktig. Då en tillståndsprocess ofta är kostsam och tidskrävande är det som SGU uppfattat det vanligt att verksamhetsutövaren anser att även relativt stora grundvattenuttag omfattas av undantagsregeln. Förhållningssättet är särskilt intressant om det ställs i relation till vad som kan omfattas av anmälan respektive tillstånd gällande uttag av ytvatten, där tillståndsplikt krävs för relativt liten mängd bortledning av vatten. Miljöpåverkan från ytvattenuttag och grundvattenuttag kan vara lika stor. Att stora uttag av grundvatten hanteras som undantag är särskilt problematiskt utifrån att vattenresurserna i många områden kommer att utsättas för ett ökat tryck genom pågående klimatförändringar.

SGU anser därför att det är lämpligt att införa en möjlighet att anmäla även grundvattenbortledning som omfattar andra syften än uttag för jordbruksändamål, om dessa kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. SGU anser att inkludering av fler typer av grundvattenbortledningar som anmälningspliktiga vattenverksamheter, oavsett syftet med bortledningen, skulle kunna ge samstämmighet i lagstiftningen mellan bedömningarna av yt- respektive grundvattenverksamheter. Dock är detta inget som verkar ha övervägts i promemorian, vilket gör att det kan vara motiverat att utreda konsekvenserna av en sådan ändring av lagstiftningen. En anmälan kan bidra till verksamhetsutövarens kunskap om verksamhetens miljöpåverkan. Med informationen i en anmälan har länsstyrelsen möjlighet att vid behov fastställa villkor som skyddar från miljöpåverkan.

Promemorian öppnar för att länsstyrelserna ges möjlighet att hantera anmälningar om grundvattenbortledning. Att länsstyrelserna utifrån promemorians förslag nu föreslås hantera grundvattenuttag för jordbruksändamål bör innebära att de också har tillräcklig kompetens för att kunna bedöma även andra typer av grundvattenbortledningar.

Förutsättningar för grundvattenuttag varierar mycket över landet och det har tidigare invänts att detta skulle vara ett hinder för att ange nivåer för när anmälan är möjlig respektive när tillstånd krävs. SGU anser dock att det på samma sätt som föreslås för grundvattenuttag för jordbruksändamål bör vara möjligt att införa nivåer för andra typer av grundvattenbortledningar.

SGU noterar att det föreslås att anmälan ska krävas först vid en föreslagen volymgräns per dygn, dvs. vid en miniminivå. För krav på anmälningar för uttag av ytvatten saknas miniminivå, dock måste avvägning mot påverkan på allmänna och enskilda intressen göras enligt 11 kap. 12 § miljöbalken. I dagsläget gäller en maxnivå, antingen på uttagen volym ytvatten eller utifrån område som påverkas av ytvattenverksamheten, innan verksamhetsutövaren behöver söka tillstånd. För att få harmonisering mellan hantering av ytvatten och grundvatten borde det även anges en maxnivå för grundvattenbortledningar som ska kunna anmälas innan tillstånd krävs.

SGU inser att förslaget om att införa en möjlighet att anmäla även grundvattenbortledning som omfattar andra syften än uttag för jordbruksändamål kan innebära en ökad administration och upplevas som betungande för mindre verksamheter och hushåll. Dock har inte promemorian utrett detta, vilket medför att det är väsentligt att konsekvenser tydliggörs. Utifrån SGU:s kunskap avseende grundvatten och påverkan av grundvattenbortledning torde dock fördelarna med en ökad bedömning av miljöpåverkan av olika typer av grundvattenbortledningar överväga eventuella nackdelar.

Om det inte införs anmälningsplikt för samtliga typer av grundvattenbortledningar bör det utredas om provpumpning av grundvatten ska omfattas av anmälningsplikt. Konsekvensen av att undanta provpumpningar från anmälningsplikt är att många provpumpningar som kan innebära bortledning av relativt stora volymer grundvatten genomförs med hänvisning till undantagsreglerna i 11 kap. 11 och 12 §§ miljöbalken efter endast översiktliga överväganden av uttagets miljöpåverkan. En anmälningsplikt för provpumpning skulle innebära att risken för miljöskada minimeras då tillsynsmyndigheten har möjlighet att stoppa provpumpningen om kontrollprogrammet visar på större påverkan än vad som var förväntat. SGU noterar dock att en anmälningsplikt riskerar få till följd ökad administration för både verksamhetsutövare och länsstyrelserna. Vidare skulle det kunna innebära att tillståndsplikt inträder för verksamheten även om verksamhetsutövaren inte hade planerat för detta. Förslaget bör således utredas. SGU anser att en sådan utredning bör ske skyndsamt så att ändringsförslaget kan komma till stånd.

Anmälningsplikt enligt 12 kap. miljöbalken

SGU noterar att det kommer att ske ändringar vad avser anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. SGU har tolkat att de fem punkterna i förslaget inte kommer att beröra prospekteringsverksamheter. Sådana verksamheter kan till viss del innebära omstrukturering av mark samt även avskogning av visst område inför eventuell kommande förändring av markanvändningen. Om SGU:s tolkning är korrekt har SGU inget att anföra. Om prospekteringsverksamheter ändå berörs, det vill säga att aktiviteter som ingår i undersökningsverksamhet inom malmpotentiella områden ingår i anmälningsplikten, anser SGU att detta kan innebära betungande krav på prospekteringsbolag. SGU anser vidare att det inte är motiverat att sådana verksamheter ska ingå eftersom de har krav på anmälan om samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Anneli Wirtén.

I den slutliga handläggningen av ärendet har även avdelningschefen Göran Risberg, statsgeologerna Carola Lindeberg och Björn Holgersson, samhällsekonomen Carolina Liljenstolpe, samt juristen Caterina Carreman deltagit. Juristen Henrik von Zweigbergk har varit föredragande.

Anneli Wirtén